

О. М. Левада, О. А. Марченко, Д. О. Левада, А. Л. Маценко

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

В умовах розбудови Української держави, створення національно-господарського комплексу значно зросли вимоги до розробки нових механізмів і методів формування ринку праці та використання трудового потенціалу. На сучасному етапі цією проблемою займаються провідні вчені України М.Долішний, В. Оникієнко Г.Гаврилюк, Е. Лібанова, Д.Богиня, В. Петюх та інші [1,2].

Ринок праці це найбільш складний і динамічний елемент ринкової економіки, що оцінює корисність і цінність робочої сили, регулює попит і пропозицію праці, розподіляє робочу силу між галузями економіки і регіонами України.

В умовах нестабільної економічної ситуації, виникнення значного ринку вторинної зайнятості важливим напрямом регулювання регіонального ринку праці є суспільно-географічне обґрунтування професійної орієнтації та перепідготовки населення у відповідності до територіальних та галузевих відмінностей на попит робочої сили. Особливо гостро ця проблема постає в сільській місцевості.

Метою нашого дослідження є аналіз процесів професійного перенавчання на ринку праці Запорізької області.

Виходячи з поставленої мети, були визначені наступні задачі: охарактеризувати процеси професійного перенавчання на регіональному ринку праці; розглянути освітню базу професійної підготовки та перепідготовки кадрів Запорізької області; визначити можливість працевлаштування громадян на ринку праці.

Одна з найважливіших проблем, від вирішення якої залежать перспективи соціально-економічного розвитку країни є формування та використання трудового потенціалу найбільш продуктивної частини

населення – молодих спеціалістів, випускників вищих навчальних закладів. Вирішення цієї проблеми передбачає досягнення розумного балансу між економічною та соціальною функціями вищої освіти. Сьогодні, на жаль, суспільство витрачає значну кількість коштів на підготовку спеціалістів, які потім залишаються незатребуваними державою.

Роботодавці потребують висококваліфікованих працівників, які володіють сучасними технологіями та мають професійні навички. Саме тому в останні роки зусилля служби зайнятості були спрямовані на вдосконалення профорієнтаційної роботи і пошук шляхів задоволення потреб роботодавців у працівниках.

Особливо гостро ця проблема постає в сільській місцевості. Сільські жителі Запорізької області підготовлені у професійному відношенні значно гірше. Головна проблема, з якою вони зустрічаються - насамперед психологічна. Люди, які тривалий час не можуть знайти роботу або втратили її, почуваються психологічно пригніченими, не бачать виходу із ситуації, яка склалася, зневірені у можливостях знайти гідну роботу у т.ч. через нечесну (у значній кількості випадків) діяльність по працевлаштуванню різних приватних посередницьких фірм. Діяльність же державних центрів зайнятості з профорієнтації є інертною та недостатньою як за видами, так і за обсягами надання населенню відповідних послуг.

Чисельність незайнятих громадян, які перебували на обліку служби зайнятості Запорізької області (станом на 1 січня 2009 року) склала 101270 осіб. У тому числі громадяни, що займали робочі місця- 53%; громадяни, що займали посади службовців - 26%; та особи без професії, або такі, які займали місця, що не потребують спеціальної підготовки - 21%.

Із всієї кількості зареєстрованих безробітних професійно-орієнтаційними послугами було охоплено у 2008 р. тільки 15%. Причому з них тільки 12,2% пройшли профорієнтаційний відбір та направлені на перенавчання. Решта 87,8% безробітних з числа тих, що звернулися, отримали консультації. Це пояснюється як і недостатнім фінансуванням

відповідних заходів державою, так і, недостатністю у складі служб або центрів зайнятості відповідних спеціалістів по ринку зайнятості, психологів, менеджерів [5,6].

Запорізька область володіє значним потенціалом професійного навчання та перепідготовки кадрів. Переважну більшість освітніх закладів зосереджує обласний центр, а також м. Мелітополь та м. Бердянськ. Професійно-технічні училища розташовані майже в усіх районах області. Не забезпечені власними спеціалізованими освітніми закладами лише Новомиколаївський, Розівський, Приазовський та Чернігівський райони.

Перенавчання здійснюється у відповідності з уподобанням громадян, їх правом вільно вибирати професію. Підготовка здійснюється за спеціальностями, серед яких найбільшим попитом користуються професії продавця, перукаря, економіста-бухгалтера, водія, електрогазозварника, будівельника. Безумовно, це певною мірою відображує і попит ринку, але у молоді практично не користуються попитом професії тракториста, оператора машинного доїння корів, електриків, слюсарів, тощо. Проте підприємства пропонують вільні робочі місця представникам саме цих професій. За їх заявками налагоджується постійна підготовка водіїв відповідної категорії у Пологівському районі, трактористів у Веселівському та Якимівському, електриків у Бердянському операторів котельних у Михайлівському районах.

Особлива увага приділялась проведенню профорієнтаційної роботи з учнями навчальних закладів, їх орієнтації на потреби регіонального ринку праці і, в першу чергу, робітничі професії, формуванню позитивної мотивації до трудової діяльності.

Обсяги підвищення кваліфікації працівників за видами економічної діяльності диференційовані. Найбільшої інтенсивності підвищення кваліфікації набуло у працівників діяльності річкового транспорту, досліджень та розробок у промисловості, пошти та зв'язку, охорони здоров'я

та надання соціальної допомоги, а незначним воно було на підприємствах готелів та ресторанів.

З метою отримання нової професії або спеціальності в навчальні заклади усіх типів у 2008 р. по області направлено на навчання 5,7 тис. не зайнятих трудовою діяльністю громадян, що на 5,6% більше, ніж рік тому. Всі вони мали статус безробітного. Серед них 36,1% - особи, які мають робітничі професії, 37,8% - службовці. За сприянням служби зайнятості у 2008 р. майже кожен п'ятий проходив первинну підготовку, кожного другого було перепідготовлено, а кожний третій підвищував свою ділову кваліфікацію.

В умовах сучасного розвинутого виробництва та сфери послуг вирішальне значення мають кадри, а саме-рівень їх професійної підготовки та постійне відновлення набутих знань

Система професійного навчання включає підготовку новим професіям та підвищення кваліфікації на виробництві через систему навчальних закладів і державну службу зайнятості населення.

У 2008 р. в регіоні навчено новим професіям 19,5 тис. осіб або 3,8% облікової кількості штатних працівників, що на 18,4% більше, ніж у 2007 р. [5.6].

Найбільш частіше зазначений засіб навчання застосовується в промисловості (7,4% облікової кількості штатних працівників), на будівництві та водному транспорті (4,9% по кожному), пошті та зв'язку (2,6%). В таких видах діяльності як освіта, діяльність у сфері відпочинку та розваг, культури та спорту ця форма навчання майже відсутня.

За місцем навчання працівники області розподілялись наступним чином: 86,1% - безпосередньо на виробництві, 13,9% - у навчальних закладах різних типів (у 2007р. -84,0% та 16,0%).

Кількість працівників, які у 2008 р. підвищили свою кваліфікацію за різними формами навчання (на виробничо-технічних курсах, курсах цільового призначення, через стажування, спеціалізацію, довгострокове та

короткотермінове навчання), склала 61,5 тис. осіб або 12,1% облікової кількості штатних працівників (у 2007р. - 54,0 тис. осіб або 10,4%), з них 20,0 тис. жінок або 32,6% [5,6].

Обсяги підвищення кваліфікації працівників за видами економічної діяльності диференційовані. Як і в попередньому році, в Запорізькому регіоні найбільшої інтенсивності підвищення кваліфікації набуло у працівників досліджень та розробок (20,3%), промисловості (18,2%), водного транспорту (16,0%), пошти та зв'язку (11,1%), охорони здоров'я та соціальної допомоги (11,0%), а незначним воно було в готелях та ресторанах (0,9%), рибному господарстві (1,7%).

Серед працівників, які підвищили кваліфікацію, 52,4% склали робітники (у 2007 р.-47,7%), а решту - 47,6% - службовці (у тому числі керівники - 12,4%, професіонали та фахівці -33,0%, технічні службовці - 2,3%) [5,6].

Професійну підготовку кваліфікованих робітників в області у 2008 році здійснювали 44 професійно-технічні навчальні заклади. В них здобували професію 25,0 тис. осіб. Зменшення потреби у багатьох професіях на ринку праці вплинуло на скорочення мережі професійно- технічних навчальних закладів. У порівнянні з 1995 р. кількість зазначених закладів зменшилась на 10 одиниць, кількість учнів, навпаки, збільшилась на 1,6 тис. осіб. Порівняно з 2007 р. мережа ПТНЗ збільшилась на 2 заклади, а кількість учнів майже не змінилась. Слід зазначити, що найбільшу кількість осіб, що пройшли навчання становлять громадяни, які мають робітничі професії. Меншу чисельність мають службовці (керівники, спеціалісти та ін.). Найменшу групу становлять особи які не мають професії.

Регіональний ринок праці характеризується значною сегментацією попиту та пропозицій щодо окремих професій. Моніторинг професійної структури безробітних по сферам виробництва, адміністративним районам є важливим аспектом регулювання попиту та пропозицій. Особливої уваги

заслуговує надання освітніх послуг на ринку праці, моніторинг освітніх закладів та кількість безробітних, які пройшли перенавчання.

На наш погляд, основним напрямком професійноорієнтаційної діяльності має бути зменшення дефіциту інформації з питань пошуку роботи і працевлаштування; ознайомлення безробітних з тактикою поведінки на ринку праці; орієнтація сільських жителів на переваги та можливості індивідуального та кооперативного агробізнесу (малий бізнес) та форми підтримки і пільг, які надаються або гарантуються у таких випадках державою.

Дослідження основних проблем розвитку професійного навчання кадрів дозволило зробити висновки, що сьогодні має місце: обмеження з боку держави розміру витрат на проведення професійного навчання; складна, тривала і витратна процедура отримання дозволів на проведення навчання кадрів; недостатня заохочуваність роботодавців вкладати кошти у професійне навчання через відсутність механізму їх повернення в разі звільнення працівника; незацікавленість працівників вкладати кошти у свою професійну підготовку через відсутність достатніх матеріальних стимулів (низький рівень оплати праці); недостатній рівень використання сучасних технологій професійного навчання тощо.

Список літератури:

1. Богиня Д.П., Грішнова О.А. Основи економіки України: Навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 313с
- 2.Лібанова Е. Людина на ринку праці // Урядовий кур'єр. – 2004. - №74. – С.7.
- 3.Петрова Т.П. Актуальні проблеми праці і зайнятості населення (соціальний аспект) // Соціальний захист. – 2004. - №8. – С.63-71.
- 4.Розміщення продуктивних сил України: Підручник / За ред. проф. Є.П. Кочана. – К.: ВД «Юридична книга», 2001. – 552с.: іл.
- 5.Стан ринку праці Запорізької області у 2007 році: аналітично-статистичний збірник. – Запоріжжя: Запорізький центр зайнятості, 2008. – 102с.:іл.
- 6.Стан ринку праці Запорізької області у 2008 році: аналітично-статистичний збірник. – Запоріжжя: Запорізький центр зайнятості, 2009. – 108с.:іл.
- 7.Ходзинский Р.С. Современное состояние труда в Украине и проблемы его интенсивности // Економіка України. – 2004. - №8. – С.57.